

Egy maroknyi nép a Kárpátok lábainál Vári Fábián László:
A kakukknővér. 76 ruszin és ukrán népballada,
MMA Kiadó, 2019.

Mintha nem volna elég baj a világban, még ez a kakukk is engem akar keseríteni, hozd a puskát, te gyermek, és ne kíméld! A mezítlás szutykos kölkök a fegyverért nyúlt, csőre töltötte, célzott, mint tanulta, aztán lőtt... vagy... Édesanyám! Eleget kakukkolt már reggel óta ez a madár, engedje, hadd lövöm le! Bánata van annak a madárnak, ne bánts, gyermekem, olyan keserves neki is, mint nekünk. A történet mindkét variációja olvasható *A kakukknővér* című népballada két változatában, amelyeket azonos című kötetben adott közre az MMA Kiadó más ruszin és ukrán balladákkal együtt.

„Naivitás vagy álságos politikai szemérem lenne, ha a kezdet kezdetén nem mondanánk ki, hogy a néprajz a tágabb régióban, leszűkítve a Duna-medencében az eltelt ezer esztendőben együtt élő népek, nemzetiségek és etnikumok világszemléletének, tudatvilágának, egészében szellemi örökségének meghatározó része.

A média által az utóbbi két évtizedben halmozottan hátrányos helyzetüként feltüntetett kárpátaljai magyarság bizonyos tekintetben mégiscsak szerencsés, mert sajátos földrajzi és etnikai környezetének köszönhetően az állandó gazdasági és kulturális kapcsolatok szintjén is megismerhette a vele történelmi sorsközösségben élő ruszinság tárgyi és szellemi kultúráját, miközben hűséggel tartotta meg a sajátját” – írja doktori értekezésének elején Vári Fábián László költő, *A kakukknővér* című ruszin és ukrán népballada-gyűjtemény fordítója.

Egy maroknyi nép a Kárpátok lábainál, és szét-szóródva a világban. Egy nép a jelenlegi Ukrajna területén, akiket külön népként el sem ismernek a hazájukban, egy nép, amelyik Rákóczi népének nevezetik. Nem kis bátorság kell ahhoz, hogy Ukrajnában a ruszinokról külön entitásként írjon vagy beszéljen valaki napjainkban. Az elő- és utószó a fordító tollából azonban sok mindenre magyarázatot ad, hiszen nem csupán a balladákról, azok keletkezéséről, jellemzőiről ír itt a költő, hanem történelmi tényekről, jelenlegi politikai döntésekről, amelyek köztudottan nem kedveznek az ott élő kisebbségeknek.

A ruszin törzseket etnográfiailag két nagy csoportba sorolják. A völgyekben, a Kárpátok alacsonyabb részein élnek a dolisnyákok (síklakók), a gerincen, azaz a hegyvidéken élők a verhovinai (hegylakó) ruszinok: a lemők, bojkók és huculok. A nyelvjárásukban vidékenként eltérő csoportok szokásaikban és hiedelemvilágukban azonban nagyon közel állnak egymáshoz. Az állandó hányattatottság, a sűrűn lakott településektől való távolság valamelyest egy zárt világ érzetét kelti, ugyanakkor, ha elmélyedünk a balladavilágban, jól láthatjuk, hogy a távolság és a zártság mégsem akkora méretű, mint ahogyan első ránézésre tűnhet. A magyar balladából jól ismert motívumok gyakran megjelennek a ruszin népballadákban is. De így van ez a többi szomszédos nép népdalaival és népballadáival is. A sokéves együttélés hatásai megjelennek a népköltésekben, azonos történeteket mesélnek el más-más megvilágításban. A közös értékek felkutatása és megtartása miatt mondhatjuk bátran, hogy kiemelkedően fontos a népballadák fordítása, esetünkben ruszinról és ukránról magyar nyelvre. A balladavilág önmagában is misztikus, a balladák dallamossága, a népi hiedelemvilág, a csodák és tragédiák varázslata csak fokozódik akkor, ha egy olyan nép ajkáról származik, mint a ruszin. Aki találkozott már a hegyek között élő ruszinokkal, a balladákat olvasva még mélyebbnek láthatja ezt a különleges népcsoportot, hihetőbbnek éli meg az olvasottakat. Szokásaik, babonáik, hitük a régmúltat idézi, s az ismeretlen szemlélődőt kíváncsivá teszi. A 76 népballadát olvasva az öt részre tagolt kötetben az élet, a család és az egész nemzet problémáival, igazságtalan társadalmi viszonyaival, hagyományaival találkozhatunk. Különleges, mégis, talán a leghitelesebb megismerkedni egy nemzettel a balladáikon keresztül, ehhez ad útmutatást az olvasó számára ez a gyűjtemény. A balladák fordítása nem csupán szövegfordítói tudást igényel, ebben az esetben nem is csak magas színvonalú költői hozzáértést, hanem a nép, a szokások, a táj valós ismeretét is. A magyar nyelvel való varázslatos bánásmód mellett érezhető minden balladából a valóság közelsége. A hiteles és magával ragadó gyűjteményt tematikájukban elválasztva a Boksay József Kárpátaljai Megyei Szépművészeti Múzeum reprodukciói díszítik.

Lórinicz P. Gabriella